

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2015

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 2014 lähettänyt hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2015 (HE 131/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sivistysvaliokunta on päättänyt antaa lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Rauno Anttila, ylijohtaja Riitta Kaivosoja, johtaja Kirsi Kangaspunta, opetusneuvos Jorma Karhu, ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen ja johtaja Matti Väisänen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Liisa Winqvist, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Jorma Kauppinen, yksikön päällikkö Sirkka-Liisa Kärki, hallintojohtaja Matti Laitinen ja opetusneuvos Heikki Sederlöf, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Riitta Moisander, Etelä-Savon taidetoimikunta
- puheenjohtaja Tuire Hindikka, Pohjois-Karjalan taidetoimikunta
- johtaja Minna Sirnö, Taiteen edistämiskeskus
- puheenjohtaja Samu Forsblom, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun taidetoimikunta
- puheenjohtaja Kari Levola, Varsinais-Suomen taidetoimikunta

- asiantuntija Marita Aho, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- erityisasiantuntija Olavi Arra, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutuspoliittinen asiamies Ida Mielityinen, Akava ry
- koulutuspäällikkö Mikko Koskinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- erityisasiantuntija Lieselotte Eskelinen, erityisasiantuntija Kurt Torsell ja erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- puheenjohtaja Otto Ahoniemi, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- pääsihteeri Olli Joensuu, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- puheenjohtaja Riikka Lindroos, Suomen Rehtorit ry
- puheenjohtaja Aaro Harju, Vapaa Sivistystyö ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- Kaakkois-Suomen ELY-keskus
- Keski-Suomen ELY-keskus
- Uudenmaan ELY-keskus
- Helsingin kaupunki
- Jyväskylän kaupunki
- Tampereen kaupunki
- Turun kaupunki
- Vantaan kaupunki

- Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- Lukukeskus
- Opetushallituksen henkilöstöjärjestöt
- Sanasto ry
- Sininauhaliitto
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
- Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry
- Taiteen edistämiskeskuksen henkilöstön edustajat
- Teatteri- ja Mediatyöntekijöiden liitto

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta ottaa tässä lausunnossa kantaa eräisiin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan keskeisiin toimintoihin ja niiden rahoitukseen talousarvioehdotuksessa. Sivistysvaliokunta pitää talousarvioehdotuksessa esitettyjä koulutus- ja tiedepoliittisia tavoitteita erittäin perusteltuina ja tavoittelemisen arvoisina. Heikosta taloustilanteesta johtuvat valtiontalouden välttämättömät säästötarpeet heikentävät kuitenkin ratkaisevasti mahdollisuuksia saavuttaa edellä tarkoitettut tavoitteet.

Sivistysvaliokunnan lausunnon laatimista on hankaloittanut se, että merkittävä osa hallinnonalan toiminnan kehittämiseen liittyvistä keskeisistä hallituksen esityksistä on edelleen valmistelun alla eikä valiokunnalla siten ole läheskään riittäviä edellytyksiä oman hallinnonalan osalta arvioida määrärahojen tosiasiallista riittävyttä ja etenkin säästötoimenpiteiden vaikutuksia tulevaan toimintaan. Arviointia hankaloittavat myös talousarvioesitykseen liittyvät toisiaan osin kompensoivat lisäykset ja vähennykset, joiden lopputulos erityisesti muutosten vaikuttavuuden osalta jää epäselväksi. Sivistysvaliokunta muistuttaa tässä yhteydessä siitä lausumasta, joka sisältyi valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2015—2018 (VNS 4/2014 vp) vastauksena annettuun eduskunnan kirjelmään (EK 20/2014 vp). Eduskunta edellytti, että hallitus arvioi koulutusta koskevien uudistusten vaikutukset etukäteen monipuolisesti ja huolellisesti ennen hallituksen esitysten antamista tai ennen muiden päätösten

tekoa. Sivistysvaliokunta pitää tätä lausumaa erittäin tärkeänä.

Sivistysvaliokunta pitää erityisesti opetuksen ja koulutuksen saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden kannalta erittäin huolestuttavana niitä ylisuuria, kumuloituvia kokonaissäästöjä, joiden kohteeksi opetus ja tutkimus on vuodesta 2012 asti asetettu ja asetetaan edelleen. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta leikkautuu asiantuntijalausunnon mukaan tällä hallituskaudella yli 10 prosenttia resursseista. Sivistysvaliokunta korostaa, että opetustoimeen ja myös tutkimukseen ehdotetut säästöt kohdistuvat nuorten ikäluokkien tulevan osaamisen perustaan. Ne eivät millään tavoin edistä tavoitetta tehdä Suomesta maailman osaavin kansakunta vuonna 2020 vaan päinvastoin heikentävät sitä osaamis pääoman perustaa eli maailman korkeatasoisinta opetusta jonka varaan toiveet ja odotukset laajasta osaamis potentiaalista, korkean tason tieteestä ja kaupallisesti merkittävistä innovaatioista perustuvat.

Sivistysvaliokunta korostaa, että opetustoimen lainsäädäntö sisältää varsin vähän lakiin perustuvia ja siten kuntia sitovia normeja, joilla taataan opetuksen taso ja riittävyys. Tämä helpottaa selvästi suurten säästötoimenpiteiden kohdistamista opetustoimeen verrattuna esimerkiksi monin verroin säädellympään sosiaali- ja terveystoimeen. Kunnat järjestävät lähes kaiken esi- ja perusopetuksen, suurimman osan lukio- koulutuksesta sekä merkittävän osan ammattikoulutuksesta. Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta ehdotetaan leikattavaksi siten, että peruspalvelujen valtionosuusprosentti alenee

noin 25 prosenttiin. Valtionosuuksien leikkausten vaikutus koulutuspalvelujen laatuun jää riippumaan yksittäisten kuntien ratkaisusta ja mahdollisuuksista rahoittaa palveluita aiempaa enemmän vero- ja maksutuloilla sekä lainoituksella.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuntien peruspalvelujen valtionosuusleikkaukset vuodesta 2012 lähtien merkitsevät vuonna 2015 noin 1,4 miljardin euron vähennystä valtionosuuksissa verrattuna tasoon ennen leikkauksia, ja yhdessä opetus- ja kulttuuritoimen leikkausten kanssa vähennys nousee jo yli 1,5 miljardin euron.

Sivistysvaliokunta pitää aivan välttämättömänä, että jatkossa vielä arvioidaan uudelleen konkreettisten säästötavoitteiden lisäksi peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus opetustoimen osalta ja opetustoimen sisältöön kohdistuvan lainsäädännön sitovuus suhteessa toiminnan rahoitukseen. Valiokunta toteaa, että tiukentuvan normiohjauksen vaihtoehto on käyttötarkoitukseltaan sidotun harkinnanvaraisen valtion rahoituksen laajempi käyttö. Tästä on hyvänä esimerkkinä luokkakoon pienentämiseen käytetty Perusopetus paremmaksi -rahoitus.

Talousarvioehdotuksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle esitetään 6,8 miljardin euron määrärahaa vuodelle 2015. Pääluokan määrärahat nousevat vuoden 2014 määrärahasoon verrattuna 186 milj. euroa, mikä johtuu pääosin siitä, että ammattikorkeakoulujen rahoitus siirtyy valtion vastuulle.

Pääluokan rahoitukseen on kohdistettu noin 100 milj. euron suuruiset säästöt, jotka kohdistuvat mm. lukiokoulutukseen, ammatilliseen peruskoulutukseen, ammatilliseen aikuiskoulutukseen, ammattikorkeakoulujen rahoitukseen, oppilaitosten perustamiskustannusten valtionosuuteen, vapaan sivistystyön rahoitukseen sekä kulttuurihallinnon ja -toimen kustannuksiin. Säästötoimenpiteistä valiokunta mainitsee erityisesti lukioihin kohdistettavat kehyspäättöksen

mukaiset 21,5 miljoonan euron valtionosuussäästöt ja yleissivistävän koulutuksen valtionavustuksista vähennettävät noin 59 miljoonaa euroa. Ammatillisen peruskoulutuksen kehyksien mukaiset valtionosuussäästöt ovat noin 26 miljoonaa euroa, ja valtionavustuksia ammatilliseen koulutukseen vähennetään 6 miljoonalla eurolla.

Oppilaitosten perustamiskustannusten valtionavustukset siirretään kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentille, ja vuodesta 2015 lähtien valtio ei enää osallistu uusien kuntien perustamishankkeiden rahoitukseen. Valiokunta korostaa, että perustamishankerahoituksesta luopuminen voi aiheuttaa ongelmia erityisesti pienille ja vaikeassa taloudellisessa asemassa oleville kunnille sekä yksityisille opetuksen järjestäjille. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa seurataan valtion erillisen perustamiskustannushankerahoituksen päättymisen vaikutuksia esimerkiksi homekoulujen korjaamiseen käytettävään kuntien rahoituksen riittävyyteen.

Sivistysvaliokunta toteaa, että edellä mainituista säästöistä huolimatta talousarvioehdotus sisältää joitain myönteisiä kohtia ja parannuksia vallitsevaan tilanteeseen. Valiokunta pitää hyvänä perusopetuksen laadun kehittämiseen (17,3 milj. euroa) suunnattuja varoja samoin kuin erityisoppilaiden koulunkäyntiedellytysten parantamiseen (10 milj. euroa), kielikylyopetuksen laajentamiseen (3 milj. euroa) ja koulupudokkuuden ehkäisemiseen ja perusopetuksen kehittämiseen (7,3 milj. euroa) suunnattuja panostuksia. Nuorisotakuun toteuttamista tuetaan ja panostuksia suunnataan perusasteen jälkeistä koulutusta vailla olevien aikuisten koulutukseen sekä ohjaus- ja neuvontapalveluihin (10 milj. euroa), korkeakoulujen määräaikaiseen aloituspaikkojen lisäämiseen (18 milj. euroa) ja korkeakoulujen uusien erikoistumiskoulutusten toteuttamiseen (4 milj. euroa). Lisäksi on erittäin hyvä, että lukioiden erityistehtävän rahoitusta ei puoliteta vuonna 2015.

Valiokunta pitää aivan välttämättömänä, että vireillä olevien laajojen koulutuspoliittisten uudistusten valmistelun loppuvaiheessa vielä arvioidaan uudelleen uudistusten toimeenpanon

vaatima rahoitus suhteessa hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2015 ehdotettuihin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutusmäärärahoihin. Tarvittaessa tulee rahoitustarvetta tarkastella myös vuoden 2015 mahdollisten lisätalousarvioehdotusten yhteydessä.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa mietintöönsä lausuman, jossa se edellyttää, että hallitus selvittää vielä vireillä olevien laajojen koulutuspoliittisten uudistusten toimeenpanon vaatiman lisärahoituksen ja että hallitus sisällyttää tarvittavan lisärahoituksen lisätalousarvioehdotukseen vuodelle 2015.

Sivistysvaliokunta toteaa lisäksi, että lyhytaikaisella hankerahoituksella voidaan tietyssä määrin kompensoida säästöjä ja edesauttaa toiminnan laadun ja kustannustehokkuuden kehittämistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hankerahoituksena myönnettävällä rahoituksella ei saavuteta välttämättä kuitenkaan muutoksia pysyvässä toiminnassa, jolloin hankkeella tavoiteltu lopullinen toiminnan kehittyminen jää saavuttamatta. Valiokunta pitää tärkeänä, että hanketyyppisen kehittämisrahoituksen etuja ja ongelmakohtia arvioidaan sen varmistamiseksi, että hankkeella saavutettu tulos tai parannus voidaan nykyistä paremmin saada laajaan hyötykäyttöön.

Lukiokoulutus

Sivistysvaliokunta on erityisen huolissaan lukioiden asemasta talousarviossa ehdotettujen säästöjen ja lukioiden toiminnallisen sisällön ja järjestäjäverkon uudistamisen ristipaineessa.

Valtion vuoden 2015 talousarvioesityksen momentti 29.10.30 (Valtionosuus ja -avustus yleissivistävään koulutukseen) pienenee yhteensä vajaat 103 miljoonaa euroa. Lukiokoulutuksen osalta valtionosuuksiin kohdistuu vähennyistä yhteensä 102,8 miljoonaa euroa ja lisäystä 4,7 miljoonaa euroa. Vähennyksestä 80,8 miljoonaa euroa johtuu kuntien rahoitusosuuden kasvusta,

kun ammattikorkeakoulut siirretään kokonaan valtion rahoitettavaksi. Ammattikorkeakoulujen rahoitusuudistuksesta johtuva valtion menojen kasvua vastaava osuus lisää kuntien lakisääteistä rahoitusosuutta toisen asteen ja peruspalveluiden rahoituksessa. Kuntien rahoitusosuuden kasvu muuttaa valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa siten, että tosiasiallinen valtion rahoitusosuus lukiokoulutuksen rahoituksesta on jatkossa noin 31 %, kun se vuonna 2014 on noin 42 %.

Hallituksen kehyspäätösten mukaisesti lukio- ja koulutuksen rahoitukseen kohdennetaan vuoden 2015 valtion talousarvioesityksessä 22 miljoonan euron suuruinen valtionosuuden leikkaus. Lukiokoulutuksen yksikköhintaan tehdään myös kustannustason muutosta vastaava indeksikorotus. Kokonaisuudessaan lukiokoulutuksen rahoituksen perusteena oleva yksikköhinta pienenee vuodesta 2014 vuoteen 2015 noin 7,73 %. Talousarvioesityksessä on myös arvioitu valtion toimenpiteiden vaikutuksia kuntien ja kuntayhtymien talouteen. Arvion mukaan nettovaikutus kuntien ja kuntayhtymien lukiokoulutuksen osalta on 28 miljoonaa euroa. Kumuloituvat valtionrahoituksen leikkaukset ovat valiokunnan saaman asiantuntija-arvion mukaan vuonna 2015 jopa 37 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta pitää lukioon suunnattuja leikkauksia erittäin huolestuttavina. Lukion yksikköhintaa pienennetään valiokunnan saaman selvityksen mukaan 6 425,98 eurosta 6 004,44 euroon opiskelijaa kohden. Valiokunta korostaa, että lukio on jo tähänkin asti ollut halvin ja erittäin tehokas koulutustakuun toteuttaja. Koulutuksen on keskeyttänyt vain 4 prosenttia aloittaneista, ja vain 1,5 prosenttia aloittaneista ei suorita mitään toisen asteen tutkintoa.

Sivistysvaliokunta pitää selvänä, että lukio- ja koulutuksen säästöt vaikuttavat koulutuksen järjestämiseen eri alueilla sekä toimipisteiden määrään. Muutokset lukioverkossa vaikuttavat nuorten koulutustakuun toteutumiseen, sillä lähilukio on ollut monelle nuorelle varteenotettava vaihtoehto kauempana sijaitsevan toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja asuntolassa asumisen sijaan. Myös koulumatkatuen kulut kasva-

vat. Sivistysvaliokunta pitää edelleen erittäin tärkeänä, että lukion voi suorittaa pääsääntöisesti kotoa käsin.

Lukiokoulutusta järjestetään monella paikkakunnalla perusopetuksen yläkoulun yhteydessä. Tällöin päätoimisen aineenopettajan opetusvelvollisuus koostuu sekä lukion että yläkoulun opitunneista. Sivistysvaliokunta varoittaa, että lukioverkon muutokset voivat vaikuttaa kelpoisten aineenopettajien määrään yläkouluissa ja siten myös yläkoulujen opetuksen järjestämiseen ja sen laatuun.

Sivistysvaliokunnan arvion mukaan lukiokoulutuksen säästöt vaikuttavat suoraan opetukseen, sillä lukiokoulutuksen kulut muodostuvat pääosin henkilöstökuluista. Ryhmäkoero erityisesti pakollisilla kursseilla kasvaa. Osa valtakunnallisista syventävistä kursseista toteutetaan pienten ryhmien sijaan lukioiden välisenä yhteistyönä tai itsenäisesti suorittaen. B2- ja B3-kielten opetusta voidaan järjestää monipuolisesti lähiopetuksena lähinnä suurissa lukioissa. Koulukohtaisia syventäviä tai soveltavia kursseja tarjotaan opiskelijoille aiempaa vähemmän, ja kurssin järjestämiseen edellytetty opiskelijamäärä kasvaa.

Sivistysvaliokunta korostaa, että alueelliset erot lukiokoulutuksen järjestämisessä eivät saa tulevien uudistusten myötä kasvaa merkittäviksi. Valiokunta korostaa, että vireillä olevan lukiokoulutuksen järjestäjäverkon, ml. erikoiskoulu- ja rahoitusjärjestelmän sekä lukion sisällöllisen uudistamisen valmistelu edellyttää huolellista harkintaa.

Nuorisotakuu ja koulutustakuu

Nuorisotakuu tuli voimaan 1.1.2013. Sillä varmistetaan, että nuoret löytävät polun koulutukseen ja työhön ja pääsevät siten osalliseksi yhteiskuntaan. Takuulla tarjotaan koulutus-, harjoittelu-, työpaja-, kuntoutus- tai työpaikka alle 25-vuotiaille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta. Nuorisotakuuta on toteutettu eri hallinnonaloilla. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla opetus- ja kulttuuriministeriö, so-

siaali- ja terveysministeriö, Opetushallitus, Kuntaliitto, Kansaneläkelaitos, työmarkkinajärjestöt ja Allianssi ovat muodostaneet yhteistyötä koordinoivan NYT-työryhmän. Takuun toteuttamiskeinoina ovat olleet koulutustakuun toimet, nuorten aikuisten osaamisohjelma, nuorten työvoima- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut), kuntoutuspalvelut mukaan lukien kuntien sosiaali- ja terveyspalvelut sekä muut nuorten yksilölliset palvelut, kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulle kuuluvan koulutustakuun kannalta on valiokunnan arvion mukaan erittäin kannatettavaa, että yleissivistävään koulutukseen suunnataan talousarvioehdotuksessa koulupudokkuuden estoon ja perusopetuksen kehittämiseen lisäystä 7,3 miljoonaa euroa. Lisäys ei sellaisenaan kuitenkaan määrällisesti voi kompensoida perusopetuksen rahoituksen kokonaistason alenemista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan talousarvioehdotus ei nuorisotakuun näkökulmasta välttämättä paranna perusopetuksen päättävien osaamisen tasoa. Niiden perusopetuksen suorittaneiden määrä, joilla ei ole perusopetuksen jälkeen riittävää osaamista ja valmiuksia jatko-opintoihin, voi jopa lisääntyä.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin hyvänä, että nuorten koulutustakuun toteuttamista jatketaan varaamalla nuorille riittävä ammatillisen peruskoulutuksen tarjonta koko maassa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan koulutuspaikkoja pitäisi olla riittävästi koulutustakuun kannalta, mutta alueellisia eroja on edelleen. Peruskoulun tai kymppiluokan vuonna 2014 päättäneistä hakijoista 98,8 % oli elokuun tilaston mukaan saanut opiskelupaikan joko ammatillisesta koulutuksesta, lukiosta tai valmistavasta koulutuksesta.

Nuorisotakuuta toteutetaan kehittämällä edelleen opiskelijavalintaprosesseja, ottamalla käyttöön uusi ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen yhtenäinen kokonaisuus, kehittämällä perustutkinnon suorittamisen malleja ja joustavien koulutuspolkujen rakentamista sekä edelleen laajentamalla ja monipuolistamalla työvaltaisen opiskelun malleja. Valiokun-

ta pitää näitä kehittämistoimia erittäin kannatettavina.

Koulutustakuun toteutumisen kannalta ongelmia tuovat suuret ammatillisen koulutuksen määrärahoihin kohdistuvat leikkaukset, jotka vaikeuttavat laadukkaan koulutuksen toteuttamista erityisesti haasteellisten opiskelijoiden osalta. Pelkkä koulutukseen pääsy ei riitä, jos koulutuksen aikana ei pystytä tarjoamaan opetusta ja ohjausta riittävästi tutkinnon suorittamisen tueksi. Sivistysvaliokunta on huolissaan erityisesti siitä, että lähiopetukseen ei ole riittäviä voimavaroja. Valiokunta korostaa myös opiskeluterveydenhuollon riittävien resurssien merkitystä erityisesti niille nuorille, joille tutkinnon suorittaminen henkilökohtaisista ongelmista johtuen tuottaa vaikeuksia.

Talousarvioehdotuksessa on aikuiskoulutuksen kohdalle sisällytetty valtionavustukset nuorten oppisopimuskoulutuksen edistämiseen, tuettuun oppisopimuskoulutukseen ja muuhun kehittämiseen enintään 5,8 milj. euroa, valtionavustukset korotettuun koulutuskorvaukseen enintään 5 milj. euroa, valtionavustus työpaikkaohjaajien koulutukseen enintään 2,5 milj. euroa ja nuorten aikuisten osaamishjelmaan 47,5 milj. euroa. Valiokunta pitää näitä panostuksia kannatettavina.

Valiokunta korostaa, että oppisopimuskoulutus on tunnetusti hyvin vaativa koulutusmuoto opiskelijalle. Suurin osa suoraan perusopetuksesta tulevista tarvitsee oppisopimuskoulutuksessa erittäin vahvaa tukea ja tiivistä ohjausta, muutoin työpaikoilla vietetty aika ei edistä oppimista ja nuoret keskeyttävät. Valiokunta korostaa tuetun oppisopimuksen malleja niille nuorille, joille oppisopimuskoulutus on haasteellista.

Nuorisotakuuta toteutetaan nuorisotoimialalla ensisijaisesti nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön avustamisen kautta. Tähän on varattu yhteensä 27 miljoonaa euroa, josta 6 miljoonaa euroa veikkausvoittovaroista. Veikkausvoittovarojen ylimääräisestä tuloutuksesta kohdentuu nuorten työllistämiseksi 0,75 miljoonaa euroa nuorisotoimeen. Nuorten työpajatoiminnalla ja etsivällä nuorisotyöllä on valiokunnan saaman selvityksen mukaan saavutettu hyviä tu-

loksia ja pystytty auttamaan omaa uraansa ja elämänpolkuaan etsiviä nuoria.

Valiokunta korostaa ennaltaehkäisevän nuorisotyön merkitystä syrjäytymisen ehkäisemisessä ja nuorisolle suunnattujen kuntoutuspalvelujen tärkeyttä. Koulutustakuu ei auta niitä nuoria, jotka tarvitsisivat ensin kuntoutusta, jos sitä ei ole saatavilla. Valiokunta pitää tärkeänä että jatkossa mahdollistetaan nykyistä suuremmassa määrin myös kolmannen sektorin järjestöjen lisääntyvä osallistuminen nuorisotakuun toteuttamiseen.

Sivistysvaliokunta korostaa, että nuorisotakuun ja siihen oleellisesti kuuluvan koulutustakuun toteuttamiseen tulee suhtautua vakavasti ja pitkäjänteisesti. Edellä kuvatut säästöt muun muassa toisen asteen yleissivistävästä ja ammatillisesta koulutuksesta uhkaavat koulutustakuun toteutumista sekä määrällisesti että laadullisesti. Nuorisotakuu on nähtävä vaalikauden ylittävänä lupauksena nuorille sukupolville siitä, että heille on varattu kullekin oma arvokas paikkansa yhteiskunnassa. Nuorisotakuun toteuttamiseen tarvittavat panostukset maksavat itsensä monin kerroin takaisin vähentyvinä pitkäaikaisesta syrjäytymisestä johtuvina kustannuksina.

Vapaa sivistystyö

Valtio tukee ensi vuoden talousarvioesityksen mukaan vapaan sivistystyön oppilaitoksia valtionosuuksin ja valtionavustuksin noin 156 miljoonalla eurolla vuodessa. Tässä on vähennystä kuluvan vuoden talousarviomäärärahaan 8,5 miljoonaa euroa eli 5,1 prosenttia. Valtioneuvosto on päättänyt lähes samansuuruisesta leikkauksesta vuodelle 2017. Lisäksi kunnat ovat vähentämässä tukeaan kansalaisopistoille ja kesäyliopistoille.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtion tuen leikkaukset ovat ajaneet ja ajavat monet oppilaitokset suuriin vaikeuksiin. Jo nyt esimerkiksi kansanopistoissa käydään yt-neuvotte-luja ja mietitään kiinteistöjen myymistä. Tämä kuvaa konkreettisesti oppilaitosten taloudellista ahdinkoa. Kaikki oppilaitokset ovat joutuneet

sopeuttamaan toimintaansa supistuvien julkisten tukien vuoksi, ja sopeuttamistoimet lisääntyvät tulevana vuosina. Henkilöstöä ei pystytä palkkaamaan eläköityvien tai muuten työstä pois lähtevien työntekijöiden tilalle. Valiokunta korostaa, että vapaan sivistystyön koulutuspalvelujen vähentäminen ei vastaa kansalaisilta tulevaa koulutuksen kysyntää.

Oppilaitokset rahoittavat merkittävän osan koulutustarjonnasta kurssimaksuilla. Valtion ja kuntien tuen supistuessa kurssimaksuja joudutaan nostamaan, kurssitarjontaa supistamaan ja koulutuspaikkoja vähentämään. Valiokunta pitää tätä kehitystä erittäin valitettavana, sillä se voi käytännössä johtaa koulutuksen alueellisen tasa-arvon heikkenemiseen ja heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien syrjäytymiseen elinikäisen oppimisen polulta. Vapaan sivistystyön opintojen ulkopuolelle uhkaavat jäädä ne, jotka kipeimmin tarvitsisivat lisäkoulutusta. Uudistukset vähentävät saadun selvityksen mukaan myös vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoamaa merkittävää maahanmuuttajien kotoutumis-, kieli- ja kulttuurikoulutusta.

Asiantuntijalausannon mukaan vapaan sivistystyön oppilaitoksista kansanopistot ja kansalaisopistot ovat saaneet nuorisotakuun toteuttamiseen yhteensä 2 miljoonan euron erillisen määrärahan vuosittain. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että myös vapaan sivistystyön oppilaitosten osaamista ja oppimisympäristöjä hyödynnetään nykyistä enemmän nuorisotakuukoulutuksen järjestämisessä. Valiokunta korostaa, että vapaan sivistystyön arvo ei ole vain opintosuorituksissa vaan laajemmassa sivistystyössä sekä elinikäisen oppimisen ja aktiivisen ja demokraattisen kansalaisuuden mahdollistamisessa.

Opetushallitus

Useat vireillä olevat koulutuspoliittisesti tärkeät uudistukset lisäävät valiokunnan saaman selvityksen mukaan Opetushallituksen työmäärää ja vastuita. Jo aikaisempien päätösten perusteella Opetushallituksen toimintamenoihin osoitetuissa määrärahoissa ja muissa Opetushallituksen käyttöön osoitetuissa määrärahoissa on viraston

nykyiset ja uudet tehtävät huomioon ottaen ollut merkittävä vaje. Opetushallituksen on sopeutettava vuonna 2015 menojaan 2,6 milj. eurolla. Opetushallituksessa on käynnistetty YT-neuvottelut, joiden lähtöasetelmana oli 60 henkilötyövuoden vähennys.

Sivistysvaliokunta pitää Opetushallituksen tilannetta erittäin huolestuttavana erityisesti valitsemassa tilanteessa, jossa valmistellaan suuria uudistuksia esimerkiksi toisen asteen koulutukseen. Opetushallitus vastaa käytännössä suuressa määrin ohjeistuksellaan sekä ohjaus- ja koulustoiminnallaan koulutuspoliittisten uudistusten käytännön toteutuksesta siten, että ne toteutuvat laadukkaasti ja tasa-arvoisesti koko maassa. Opetushallituksella on valiokunnan arvioon mukaan ollut merkittävä vaikutus siihen, että koulutuksen korkeatasoisuus ja tasalaatuisuus on maassamme pystytty säilyttämään taloudellisesti vaikeinkin aikoina. Sivistysvaliokunta edellyttää, että Opetushallituksen toimintamäärärahoja vuoden 2015 talousarviossa korotetaan riittävästi.

Taiteen edistämiskeskus

Taiteen edistämiskeskus on perustettu vuoden 2013 alusta, ja se jatkaa vuonna 1968 perustetun Taiteen keskustoimikunnan toimintaa. Sivistysvaliokunta on mietinnössään (SiVM 3/2012 vp) hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi Taiteen edistämiskeskuksesta, valtion taiteilijapurahoista annetun lain muuttamisesta ja alueiden kehittämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 52/2012 vp) korostanut, että alueellisten taidetoimikuntien asiantuntemusta pitäisi kyetä hyödyntämään laajasti alueellisessa kehittämisessä. Tästä syystä myös aluetoimipisteiden tulisi kyetä riittävästi avustamaan alueellisia taidetoimikuntia näiden seurattessa alueen taiteellista toimintaa. Mietinnössään valiokunta ei pitänyt perusteltuna suunnitelmia vähentää alueellisten toimipisteiden määrää.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Taiteen edistämiskeskus on määrärahojen vähyyden vuoksi käynyt kuluvana vuonna YT-neuvottelut, jotka johtanevat henkilöstövähennyksiin ja

kahden sivutoimipisteen lakkauttamiseen. Vähennystarpeet johtuvat toisaalta vuodelle 2014 hyväksytyyn talousarvioon sisältyneestä 410 000 euron säästötavoitteesta toimintamenoihin ja toisaalta vuoden 2015 talousarvioehdotukseen sisältyvästä 170 000 euron lisäsäästötavoitteesta. Taiteen edistämiskeskukselle osoitettu toimintamääräraha on saadun selvityksen mukaan noin 400 000 euroa pienempi kuin ennakoarvio vuoden 2014 toteutuvista menoista.

Sivistysvaliokunta uudistaa edellä todetussa mietinnössä esittämänsä kannan Taiteen edistämiskeskuksen alueellisten toimipisteiden merkittävyydestä alueellisten taidetoimikuntien työlle ja taiteen edistämiselle alueellisesti. Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että taiteen edistämiskeskuksen toimintamäärära-

hojen tason riittävyys vielä arvioidaan uudelleen.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että momentille 29.01.02 lisätään riittävät määrärahat Opetushallituksen välttämättömien toimintaedellytysten turvaamiseksi,

että momentille 29.10.30 lisätään riittävät määrärahat lukiokoulutuksen järjestämisen turvaamiseksi ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Sanna Lauslahti /kok
vpj.	Inkeri Kerola /kesk	Silvia Modig /vas
jäs.	Ritva Elomaa /ps	Mika Niikko /ps (osittain)
	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Mikaela Nylander /r
	Jukka Gustafsson /sd	Tuomo Puumala /kesk
	Leena Harkimo /kok	Simo Rundgren /kesk
	Pauli Kiuru /kok	Pauliina Viitamies /sd
	Kimmo Kivelä /ps	vjäs. Merja Mäkisalo-Ropponen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Sivistys ja koulutus ovat hyvinvointiyhteiskunnan tukipilareita. Pääministeri Stubbin hallitus jatkaa edeltäjiensä tapaan sivistyspolitiikan ennennäkemätöntä kurittamista. Hallituksen tavoite nostaa Suomi vuoteen 2020 mennessä maailman osaavimmaksi kansaksi on pahassa vastatulessa. Määrärahoja leikataan rajusti ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusindeksi on jäädytetty. Laskusta on tulossa säästöjä huomattavasti suurempi.

Kevään kehyspäättöksen leikkauslinja jatkuu ensi vuoden talousarviossa. Leikkaukset kohdistuvat kaikkein pahimmin toisen asteen koulutukseen, mutta myös peruskoulutukseen, ammattikorkeakoulujen rahoitukseen, oppilaitosten perustamiskustannusten valtionosuuteen, vapaan sivistystyön rahoitukseen sekä teattereiden, orkestereiden ja museoiden rahoitukseen. Keskusta ei näitä leikkauksia hyväksy.

Sivistykselliset perusoikeudet turvattava

Hallitus jatkaa kuntapalvelujen rahoitusohjan murentamista. Keskusta on huolissaan kuntiin kohdistuvista valtionosuuksien leikkauksista. Peruspalvelujen valtionosuus esitetään alennettavaksi 29,57 prosentista 25,42 prosenttiin. Kuitenkin palvelujen käyttäjien eli päivähoidon lasten, esiopetuksessa olevien lasten ja perusopetuksen oppilaiden määrä nousee. Hallitus on määräämässä kunnille ensi vuonna uusia ja entistä raskaampia tehtäviä, joiden laskennallisia kustannuksia ja valtionosuuksia se alimitoittaa. Myös nämä lisäävät kuntien kustannustaakkaa.

Lähivuosien taloustilanne ei ole tuomassa helpotusta kuntatalouteen, vaan kuntien tulevaisuuden näkymät ovat erittäin haasteelliset. Hallitus on sopeuttanut valtion taloutta leikkaamalla kuntien peruspalvelujen valtionosuutta 1,5 miljardilla eurolla vuosina 2012—2015. Kuntapalveluja eniten tarvitsevia lapsia, nuoria, sairaita ja vanhuksia ollaan surutta laittamassa halli-

tuksen epäonnistuneen talouspolitiikan maksajiksi. Vaikutukset näkyvät kunnallisveron korotuksena, palvelujen karsimisena sekä henkilöstön, kuten opettajien, lomautuksina ja irtisanomisina. Kuntiin kohdistuvassa leikkausvimmassa hallituksenkin on syytä muistaa, että valtiolta on viime kädessä vastuussa siitä, että perustuslakiin kirjatut sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet toteutuvat.

Perustamishankkeiden rahoitus lopetetaan

Hallitus on päättänyt lopettaa oppilaitosten perustamishankkeiden rahoituksen. Tämä vähentää korjausrakentamisesta noin 22 miljoonaa euroa, mikä heikentää kuntien mahdollisuuksia peruskorjata sisäilmaongelmista kärsiviä kouluja ja päiväkotiteja. Keskusta on esittänyt hallitukselle usean vuoden mittaista korjausohjelmaa, jolla saataisiin sisäilmaongelmat kuriin. Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä edellyttää, että oppilaitosten kunnosta pidetään jatkossakin huolta ja terveyshaittojen ehkäisyyn kohdistetaan riittävästi resursseja.

Tasa-arvoinen lukiokoulutus vaakalaudalla

Lukioiden rahoituksen leikkaukset ovat este lukiokoulutuksen ajanmukaistamiselle ja laadun nostamiselle. Kuluvalle vuodelle 2014 rahoitusta on leikattu 15 miljoonaa euroa. Tälle vuodelle lukion yksikköhintaa pienennettiin 4,2 %. Ensi vuoden talousarviossa leikkuri iskee 22 miljoonalla eurolla. Lukion oppilaskohtaisen yksikköhinnan kehitys vuodesta 2013 vuodelle 2015 tehtyyn esitykseen on ollut raju: 6 704,40 euroa/opiskelija (2013), 6 425,98 euroa/opiskelija (2014) ja 6 004,52 euroa/opiskelija vuonna 2015. Tämä merkitsee kahden vuoden aikana yli 10 prosentin leikkausta jo ennestään niukkaan rahoitukseen. Lukiokoulutus on edullista ja hyvin kustannustehokasta. Hallinto on jo nyt kevyttä, eikä säästövaraa juuri ole. Siksi lukioon

kohdistuvat leikkaukset ovat tuhoisia. Opetusryhmät kasvavat, valinnaisuus vähenee ja koulutuksen laatu vaarantuu. Keskusta ei hyväksy lukiokoulutuksen rajua saneerausta.

Toisen asteen kouluverkkoa karsitaan

Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on käsitellä uudelleen kaikki myönnetty lukiokoulutuksen järjestämisluvut. Vuonna 2017 uusien järjestämislupien mukaan toimintansa aloittavien lukioiden odotetaan olevan kooltaan merkittävästi nykyistä suurempia. Tämä tarkoittaa käytännössä pienemmille, usein haja-asutusalueilla sijaitseville lukioille lappua luukulle. Tällöin pieniltä paikkakunnilta lähtee myös päteviä aineenopettajia yläkoulusta, sillä he ovat usein myös lukioiden opettajia.

Toisen asteen koulutukseen kohdistuu kehyskaudella kaiken kaikkiaan 260 miljoonan euron leikkaukset. Toisen asteen järjestäjäverkko ja rahoitus uudistetaan siten, että järjestäjäverkko puolitetaan ja rahoitus siirtyy kolmeen vuoteen. Erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden asema heikkenee. Ammatillisen koulutuksen puolella luovutaan erikoisoppilaitosten rahoituksesta.

Hallituksen rahoitukseen kohdistuvat leikkaukset ja tuhansien ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen siirtäminen maakunnista pääkaupunkiseudulle ovat rajuja toimia, jotka keskittävät koulutusta kasvukeskuksiin. Hallitus ajaa alas koko Suomen peruspilaria, kattavaa kouluverkkoa. Ammatillisen koulutuksen aloituspaikat vähenevät vuodesta 2013 vuoteen 2016 lähes kahdellatuhannella. Samaan aikaan Uudenmaan maakunnan alueella aloituspaikat lisääntyvät 3 500:lla, mikä tarkoittaa, että muualla Suomessa aloituspaikat vähenevät yli 5 000 aloituspaikan verran. Rajuimmat leikkaukset kohdistuvat Itä- ja Pohjois-Suomeen. Itä-Suomesta vähenee 1 870 ja Pohjois-Suomesta 1 350 aloituspaikkaa. Tämä on lähes kymmenesosa molempien alueiden aloituspaikoista.

Keskustan kansanedustajat vaativat, että hallitus turvaa jatkossakin koko Suomen kattavan toisen asteen oppilaitosverkon ja erikoislukioi-

den toimintaedellytykset ja säilyttää pienten lukioiden lisärahoituksen. Tulevaisuudessakin täytyy olla mahdollista käydä koulua toisella aseteella kotoa käsin.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaedellytykset turvattava

Hallitus leikkaa tällä vaalikaudella koulutuksesta noin 1,5 miljardia euroa. Tässä tilanteessa ei ole perusteluja sille, että rahoitusta kohdenneetaan leikkausten sijaan lisää eri kohteille. Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2015 valtio on varautunut pääomittamaan yliopistojen kolminkertaisesti yliopistojen keräämään yksityiseen pääomaan nähden, kuitenkin enintään 150 milj. eurolla. Valtion vastinrahoitukseen oikeuttava varainkeruu toteutetaan tarkemmin määriteltävällä tavalla vuosien 2014—2016 aikana siten, että vastinrahoituspäätökset tehdään yhdellä kertaa vuonna 2016. Vaikka hallituksen lupaama pääomitus ei näykään vielä vuoden 2015 budjetista, voidaan päätellä, että laskennallisesti 1/3 eli 50 milj. euroa summasta kohdistuu vuodelle 2015. Kyseessä on siirtovelka, joka maksetaan vuonna 2016.

Yliopistojen perusrahoitus vähenee, jolloin säästöt kohdistuvat opetukseen. Yliopistot ovat keskenään eriarvoisessa asemassa kilpaillun tutkimusrahan saamisessa. Tutkimuksessa vahvat yliopistot pärjäävät rahoituksen uusjaossa, kun taas muilta se on suoraan pois. Tilanne luo epävarmuutta yliopistoissa.

Hallitus on kautensa aikana leikannut ammattikorkeakouluilta noin 350 miljoonaa euroa. Tämä on johtanut aloituspaikkojen vähentämiseen ja ammattikorkeakouluverkon tiivistämiseen. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja on leikattu yhteensä 2 030 paikan verran vuoden 2011 tasosta. Leikkaukset ovat kohdistuneet jokaiseen korkeakouluun eri puolilla Suomea, mutta suurin osa leikkauksista on kohdistunut maakuntien pienempiin ammattikorkeakouluihin. Keskustan kansanedustajien mielestä jokaisessa maakunnassa on jatkossakin oltava ammattikorkeakoulu.

Keskustan kansanedustajat korostavat, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaedellytykset on turvattava, perusrahoitusta ei saa heikentää eikä kilpailtua tutkimusrahoitusta vähentää perusrahoituksesta.

Kansanopistot ja vapaa sivistystyö nuorisotakuun toteuttajina

Valtiontalouden tarkastusviraston juuri julkaisema selvitys osoittaa, että ensimmäisen vuoden aikana nuorisotakuulle asetettuja tavoitteita ei ole saavutettu. Työttömien nuorten määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna. Hallitus on pahentanut tilannetta leikkaamalla satoja miljoonia euroja nuorten koulutuksesta ja muista palveluista. Jokainen 50 000 syrjäytyneestä nuoresta maksaa yhteiskunnalle vuosien saatossa keskimäärin 1,2 miljoonan euron verran. Meillä on käsissämme siis 60 miljardin euron suuruisen tikittävä aikapommi. Nuoriin panostaminen on sekä inhimillisesti että taloudellisesti kestävä ratkaisu.

Kansanopistoilla ja vapaalla sivistystyöllä on tärkeä rooli nuorisotakuun toteuttamisessa. Tätä hallitus ei ole oivaltanut. Niistä noin 5 000 nuoresta, jotka — tilastojen mukaan — eivät jatka peruskoulun jälkeen tutkintoon johtavassa koulutuksessa, jo noin 2 000 on kansanopistoissa perusopetuksen lisäopetuksessa eli kansanopistokympeillä ja vapaan sivistystyön linjoilla. Nämä nuoret eivät tilastoidu tutkintoon johtavaan koulutukseen osallistujiksi, vaikka he opiskelevat kokopäivätoimisesti. Kohdentamalla nuoriso- ja koulutustakuuseen varattua resurssia kansanopistoille voitaisiin koulutuspaikkoja välittömästi lisätä koko maassa useilla sadoilla, jopa tuhannella opiskelijalla. Valtion ensi vuoden talousarvioesitys merkitsee kuitenkin sitä, että vapaan sivistystyön, mm. kansanopistojen mahdollisuudet vastata nuorisotakuun tarpeisiin ratkaisevasti heikkenevät. Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että kansanopistojen toimintaedellytykset turvataan riittäväillä resursseilla.

Elokuvyhtiöiden tuotantotuen verovapauden säilyttäminen

Suomalaiset elokuvatuottajat ovat tiukoilla. Valtion tai Suomen elokuväsäätiön tuotantoyhtiöille maksama tuotantotuki on lähes välttämätön edellytys suomalaiselle elokuvalle. Tällä hetkellä tuotantotuen suuruus on kokonaisuudessaan noin 20 miljoonaa euroa vuodessa. Tähän asti kotimaisille elokuvatuottajille myönnetty tuotantotuki on säädetty verovapaaksi tuloksi. Valtion talousarviossa vuodelle 2015 ja siihen liittyvässä hallituksen esityksessä kuitenkin esitetään, että verovapaus poistettaisiin. Verovapauden poistamisen on arvioitu tuottavan valtiolle 4 miljoonaa euroa vuodessa. Taustalla on oletus siitä, että elokuvatuotantoyhtiöt tuottavat enemmän tai yhtä paljon voittoa kuin ne saavat julkista tuotantotukea.

Näin ei kuitenkaan ole. Verotuksen piiriin eivät joutuisi kaikki elokuväsäätiön jakamat tuet, johon 4 miljoonan euron ennuste perustuu. Verotuksen kohteeksi tulisi ainoastaan 0,2—5 prosenttia saaduista tuista, koska veroa maksetaan vain yritysten tekemästä voitosta. Neljän miljoonan euron verotulojen sijaan odotettavissa olisi vain muutamia kymmeniä- tai satojatuhansia euroja.

Kirjastojen perustamishankerahoitusta ei saisi leikata

Tärkeä osa yleissivistystä on Suomeen rakennettu kirjastolaitos. Valtio myöntää vuosittain 5 miljoonaa euroa kohdennetusti kirjastojen perustamishankkeisiin. Kuntien saama valtionosuus kokonaisuudessaan on vuodessa n. 9 miljardia euroa. Jos kirjastojen perustamishankkeiden valtionavustusta ei jatkossa korvamerkitä, se tarkoittaa sitä, että kunnissa kirjastojen peruskorjaukset, uudisrakentaminen ja kirjastoautojen hankinnat loppuvat. Erillinen määräraha on mahdollistanut sen, että kunnat ovat pitäneet huolta kirjastopalveluistaan. Jos rahoitusuudistus toteutuu, viiden miljoonan rahoituspotti hukkuu kuntien valtionosuusmassaan ja houkutus käyttää se muihin investointeihin on suuri. Keskustan sivistysvaliokuntaryhmä ei hyväksy kir-

jastojen perustamishankkeiden rahoituksen poistamista.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2014

Inkeri Kerola /kesk
Tuomo Puumala /kesk
Simo Rundgren /kesk

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Perussuomalaiset katsovat tarpeelliseksi jättää eriävän mielipiteen sivistysvaliokunnan lausuntoon talousarviota koskien. Hallitusohjelmassa tiedostetaan, että osaavat ja hyvinvoivat ihmiset ovat Suomen keskeisin taloudellinen menestystekijä. Tästä huolimatta vuoden 2015 talousarvioesitys leikkaa koulutuksesta noin 100 miljoonaa euroa. Me perussuomalaiset katsomme, että koulutus ja suomalainen kulttuuri vaativat talousarvioesityksessä ehdotettua enemmän panostuksia, jotta yhteiskunnan kehitys, sivistys ja hyvinvointi sekä kansainvälinen kilpailukyky eivät vaarannu.

Varhaiskasvatukseen panostaminen on tulevaisuuden menestysvaltti

Varhaiskasvatustalain on ennakkotietojen mukaan tarkoitus tulla eduskuntaan käsiteltäväksi joulukuussa. Lain sisältö on vielä auki, mutta parhaimmillaan se mahdollistaa päivähoiton kehittämisen yhä varhaiskasvatuksellisempaan suuntaan. Varhaiskasvatukseen panostaminen on kansantaloudellisesti järkevää, sillä varhaiskasvatukseen sijoitettu euro poikii itsensä myöhemmin moninkertaisena takaisin. Yhteiskunnan, jonka menestysvaltti on osaaminen, kannattaa panostaa osaamisen edistämiseen. Pienet lapset ovat luontaisesti motivoituneita oppimaan, ja siksi varhaiskasvatustalain tarjoaa ainutkertaisen mahdollisuuden tukea oppimista ja kiinnostuksen säilyttämistä uuden oppitteluun. Menetettyä motivaatiota on vaikea saada takaisin. Varhaiskasvatustalain keinoin voidaan myös ehkäistä ylisukupolvista syrjäytymistä. Näitä tietoja vasten on hämmästyttävää, että varhaiskasvatustalain toimeenpanoa varten ei varata lainkaan resursseja vuoden 2015 talousarviossa. Näyttää siltä, että mikään muu ei tule muuttamaan paitsi lain nimi.

Lisäresurssien sijaan kunnille koituu lisäkustannuksia, sillä kotihoidon tuen puolittamisen vanhempien kesken on arvioitu lisäävän päivähoitopaikkojen tarvetta.

Perusopetus kurjistuu

Lapsiasiavaltuutetun mukaan perustuslakiin kirjatut lasten yhdenvertaisuus ja perusopetuksen maksuttomuus eivät tällä hetkellä toteudu. Lapsiasiavaltuutetun mukaan kuntien väliset erot annetussa perusopetuksessa voivat olla useita satoja tunteja ja joissakin kouluissa oppilaita on veloitettu ottamaan omat tablettitietokoneet ja matkapuhelimet opetukseen, vaikka perusopetuksen pitäisi olla oppilaille maksutonta. Lisäksi koulujen välinen kahtiajako hyviin ja huonoihin kouluihin lisääntyy, mikä vaikuttaa osaltaan koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseen. Osa syynä kuntien vaikeuksiin tarjota laadukasta perusopetusta ovat jatkuvat kuntien valtionosuuksien leikkaukset, joilla perusopetusta pitäisi rahoittaa. Valtiojohdon on syytä tiedostaa, että osaamiseen perustuvan yhteiskunnan ei kannata sahata omaa oksaansa leikkaamalla opetuksesta.

Liian suuret opetusryhmät ovat yhä ongelma maassamme. Ryhmäkoko vaikuttaa paitsi oppilaiden ja opettajien hyvinvointiin myös oppimistuloksiin ja koulurauhaan. Riittävän pienet opetusryhmät mahdollistavat laadukkaan ja yksilöllisemmän opetuksen sekä parantavat opintomenestystä. Tällä hetkellä ryhmäkoot vaihtelevat suuresti, minkä johdosta oppilaat ovat eriarvoisessa asemassa paikkakunnasta ja koulusta riippuen. Tästä huolimatta mm. koulutuksen laadun parantamiseen, opetusryhmäkoon pienentämiseen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen varattuihin avustuksiin kohdistetaan säästöjä. Perussuomalaiset pitävät tätä lyhytnäköisenä päätöksenä.

Kouluja voitava käydä muuallakin kuin suurimmissa kaupungeissa

Perussuomalaisten mielestä on tärkeää, että myös syrjäseuduilla voi elää ja asua, joten myös siellä täytyy voida käydä kouluja. Lasten ja nuorten koulumatkojen pituuden säilyttäminen kohtuullisena edellyttää kattavan kouluverkon ylläpitoa. Koulujen sijainnit eivät saa painottua liiaksi kasvukeskuksiin ja suuriin kaupunkiin.

Toisen asteen koulutuksen rahoitusjärjestelmän ja järjestäjäverkon uudistamisen oletetaan alentavan valtionapuja. Toisin sanoen kunnille tulee jäämään enemmän rahoitusvastuuta ja kouluja saatetaan tämän seurauksena lakkauttaa. Perussuomalaiset eivät hyväksy lukioiden ja ammattikoulujen vähentämistä, ilman että niiden alueellinen merkitys on selvitetty. Ammattikoulun käyneet nimittäin usein myös jäävät kyseiselle paikkakunnalle, ja siten ammattikoulujen sijainnilla voi olla suurikin merkitys alueen työelämälle. Myös kansanopistojen, kansalais- ja työväenopistojen, opintokeskusten, kesäyliopistojen ja liikunnan koulutuskeskusten toiminta on syytä turvata ympäri maata. Niiden toiminnalla on suuri merkitys paikallisille asukkailla, ja niiden avulla voidaan edistää muun muassa kansalaisten osaamista, hyvinvointia ja yleissivistystä. Perussuomalaiset korostavat maanlaajuisesti eri asteen koulutuksenjärjestäjien toimintaedellytysten varmistamisen merkitystä nuorisotakuun toteutumisen kannalta.

Toisen asteen koulutuksen laatu vaarassa

Säästöt uhkaavat lukioiden ja ammattikoulujen toimintaa. Lukioiden kohdalla ryhmäkoot kasvavat ja kurssivalikoima vähenee. Koulutuksen laatu siis kärsii. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen leikkauksista osa toteutetaan opiskelijamääriä ja avustuksia vähentämällä, vaikka samanaikaisesti hallitus pyrkii nuorisotakuun avulla saamaan nuoria opintojen pariin. Perussuomalaiset eivät hyväksy toisen asteen koulutuksen rapauttamista. Laadukas lukio-opetus tukee osaamisen kehittämistä, ja ammatillinen koulutus kohottaa ammatillista osaamista ja kehittää tätä kautta työelämää. Resurssipulan seu-

rauksena opetushenkilökuntaa uhkaa irtisanomiset ja lähiopetuksesta karsitaan. Toisen asteen opetuksen riittävät resurssit on turvattava, jotta koulutuksen laatu ei kärsi.

Työmarkkinoiden rakennemuutosten seurauksena uudelleen koulutustarve kasvaa. Myös tästä näkökulmasta laadukkaan ammattiopetuksen olemassaolo on tärkeää. Oppisopimuskoulutusta hyödynnetään Suomessa liian vähän, vaikka se sopii pätevyitymisväyläksi moniin perusammatteihin. Oppisopimuskoulutus tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden tulla alansa ammattilaiseksi käytännön työn kautta, teoriaopintojen tukena. Tämä on sekä opiskelijan että työnantajan etu. Opiskelija pääsee heti soveltamaan oppimaansa käytännössä, ja työnantaja puolestaan saa mahdollisuuden tulevan työntekijänsä perehdyttämiseen jo opiskeluvaiheessa. Lisäksi oppisopimuskoulutus voi sopia monelle sellaiselle pätevyitymisväyläksi, joille pelkkä kirjasta pönttääminen ei ole luontevaa. Perussuomalaiset pitävätkin tärkeänä, että oppisopimuskoulutusta lisätään. Oppisopimuskoulutus on järkevä tapa kouluttaa ammattiosajia eri alojen tarpeisiin. Talousarvioesityksen mukainen rahoitus ei tue riittävästi oppisopimuskoulutuksen kehittämistä.

Homekoulut kuntoon

Perussuomalaiset kiinnittävät myös huomiota koulujen valitettavan yleisiin homeongelmiin. Lähtökohtana tulisi olla, ettei yksikään oppilas joutuisi oppivelvollisuuttaan suorittaessaan tai opettaja töitä tehdessään altistumaan vakaville terveysriskeille. Koulujen homeongelmiin tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä säästää myös terveydenhoitokuluja. Valtion kunnille kasaamat säästöpainot hidastavat opetustilojen kunnostamista, joten sisäilmaongelmien korjaamiseksi tarvitaan lisää määrärahoja. Oppilaitosten perustamiskustannusten valtionavustusten siirtäminen kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentille saattaa vaikuttaa negatiivisesti homekoulujen korjauksiin. Perussuomalaiset eivät hyväksy säästämistä ihmisten terveyden kustannuksella.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opetuksen laatu turvattava

Suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaan panostaminen on tärkeää maamme kilpailukyvyn kannalta. Yliopistoille ja ammattikorkeakouluille tulee taata riittävät resurssit ylläpitää ja kehittää opetus- ja tutkimustoimintaa. Vain tällä tavoin voidaan varmistaa suomalaisen opetuksen ja tutkimuksen laatu sekä tuottaa niin yksityiselle kuin julkisellekin sektorille osaavaa työvoimaa tulevaisuudessa.

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön rooli suomalaisen koulutuksen ja osaamisen edistäjänä on tärkeä. Lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminta on kustannustehokasta. Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvien kansanopistojen, kansalais- ja työväenopistojen, opintokeskusten, kesäyliopistojen ja liikunnan koulutuskeskusten panosta sivistyksen ja suomalaisen kulttuurin edistämiseksi ei ole huomioitu riittävästi talousarvioesityksessä. Vapaan sivistystyön toiminnan jatkuvuus tulee taata kohdentamalla siihen riittävät määrärahat ja näin tukea suomalaisten elinikäistä oppimista.

Suomalaisen kulttuurin puolesta

Yksi hallituksen kulttuuripoliittisista tavoitteista on luovien alojen työllisyyden vahvistaminen. Kirjailijoiden asema Suomessa on verrattain heikko, vaikka heidän panoksensa on suomalaisen kirjallisuuden ja sitä kautta suomalaisen kulttuurin kannalta merkittävä. Myytyjen

kirjojen lisäksi lainauskorvaukset muodostavat tärkeän osan kirjailijoiden tuloista. Suomessa kirjailijamme saavat kuitenkin lainauskorvauksia huomattavasti vähemmän kuin kollegansa esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Matalat lainauskorvaukset vaikeuttavat suomalaisten ammattikirjailijoiden toimeentuloa ja sitä kautta heikentävät suomalaisen kirjallisuuden asemaa. On hyvä huomioida, että esimerkiksi kokonaan lainauskorvauksen ulkopuolella olevien tutkimus- ja opetuskirjastojen vuotuinen lainausmäärä on yli 20 miljoonaa. Hallituksen esityksessä vuoden 2015 talousarvioksi lainauskorvauksiin esitetty 150 000 euron korotus ei ole riittävä nostamaan lainauskorvauksia eduskunnan useasti edellyttämälle pohjoismaiselle tasolle.

Liikkumista lisäämällä kansantalous kohenee

Liikunnallisen elämäntavan omaksuminen nuorena ennustaa liikkuvaa elämäntapaa vanhempana. Liikkuminen parantaa terveyttä ja tuo mitattavat säästöt kansantaloudelle terveydenhoitokuluja pienentämällä ja työhyvinvointia edistämällä. Siksi erityisesti lasten ja nuorten liikkumista on tuettava. Neuvolat, päiväkodit ja koulut ovat paikkoja, joissa liikkumista voidaan edistää. Myös urheilu- ja liikuntaseurat ovat tärkeitä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2014

Ritva Elomaa /ps
Kimmo Kivelä /ps
Mika Niikko /ps